

Валерій Геннадійович ГОНЧАР

ПІДТРИМКА МАЛИХ ТА СЕРЕДНІХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ ЧЕРЕЗ МІЖНАРОДНЕ КРЕДИТУВАННЯ: ВПЛИВ НА СТАН ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Гончар, В. Г. Підтримка малих і середніх підприємств України через міжнародне кредитування: вплив на стан економічної безпеки держави [Текст] / Валерій Геннадійович Гончар // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”, 2015. – Том 19. – № 2. – С. 54-63. – ISSN 1993-0259.

Анотація

Предметом дослідження є міжнародні валютно-кредитні відносини суб'єктів господарювання та їх значення для зміцнення економічної безпеки держави.

Мета роботи – дослідити вплив міжнародного кредитування малих та середніх підприємств України на стан економічної безпеки держави.

Серед довготермінових чинників коливань валютних курсів передусім необхідно виокремити такі: загальна економічна ситуація в країні; політична ситуація; рівень інфляції; стан платіжного балансу; система валютного регулювання, рівень відсоткових ставок.

Аграрний сектор, поряд із проектами з енергозбереження, вважається одним з основних напрямків кредитування. Нині кредитуються тепличні господарства, у тому числі при заміні газових котлів на твердопаливні. «Укрексімбанк» також фінансує будівництво елеваторів, інші потужності для зберігання сільськогосподарської продукції, яких у країні поки не вистачає. Рослинництво, особливо виробництво олійних культур, теж досить успішно фінансується.

ПАТ «Кредобанк» у січні-вересні 2014 року надав кредитів для малого та середнього бізнесу на загальну суму понад 281 млн грн.

Використання валютних кредитів вітчизняними підприємствами є одним з найбільш привабливих інструментів фінансового ринку України, який сприяє подоланню дефіциту фінансування, загальному оздоровленню фінансового стану суб'єктів господарювання та підвищенню рівня економічної безпеки держави загалом.

Ключові слова: міжнародне кредитування; мале підприємство; середнє підприємство; підприємництво; стан економічної безпеки.

Valeriy Gennadievich GONCHAR

SUPPORT OF SMALL AND MEDIUM ENTERPRISES OF UKRAINE AT THE EXPENSE OF THE INTERNATIONAL LENDING: IMPACT ON ECONOMIC SECURITY OF THE STATE

Abstract

The object of the study are international monetary relations of business entities and their importance to strengthening of economic security of the state. Purpose – to investigate the impact of international lending of small and medium-sized enterprises of Ukraine on the economic security of the state.

Among the factors of long-term currency fluctuations must first identify the following: general economic situation in the country; political situation; inflation; balance of payments; system of currency regulation, interest rate.

The agricultural sector, along with energy efficiency projects, is considered one of the main credit. Today credited greenhouses, including the replacement of gas boilers for solid fuel. Ukreximbank is also funding the construction of elevators and other facilities for storage of agricultural products in their country is not enough. Crop production, especially the production of oilseeds is also very well funded.

PJSC "Kredobank" January-September 2014 provided loans for small and medium businesses totaling more than 281 million USD.

The use of foreign currency loans by enterprises Ukraine is one of the most attractive financial market instruments Ukraine, which helps to overcome the deficit financing, overall improvement of the financial condition of businesses and increasing economic security in general.

Keywords: international loans; small business; medium business; entrepreneurship; level of economic security.

JEL classification: H500, P120

Вступ

Економіка України переживає нелегкі часи. Свого часу видатний британський економіст Джон Мейнард Кейнс справедливо зауважував, що ринки можуть залишатися ірраціональними довше, ніж споживачі платоспроможними. На наш погляд, критична ситуація з курсом гривні відносно долара США є відображенням загального стану економіки і чітким індикатором негативних очікувань споживачів.

Проблема валютного ризику залишається актуальною наразі та у найближчій перспективі у зв'язку із різким збільшенням обсягів міжнародних торгових і фінансових операцій, непрогнозованими коливаннями валютних курсів, що викликає різке підвищення залежності кінцевих фінансових результатів діяльності суб'єктів господарювання від валютного ризику.

Об'єкт дослідження – процес міжнародного кредитування малих та середніх підприємств України та його вплив на стан економічної безпеки держави.

Предметом дослідження є міжнародні валютно-кредитні відносини суб'єктів господарювання і їх значення для зміцнення економічної безпеки держави.

Мета та завдання статті

Мета роботи – дослідити вплив міжнародного кредитування малих та середніх підприємств України на стан економічної безпеки держави.

Для досягнення мети дослідження окреслено наступні завдання: 1) висвітлити нормативно-правове регулювання залучення міжнародних кредитів суб'єктами господарювання України; 2) визначити вплив залучення міжнародних кредитів малих та середніх підприємств України на стан економічної безпеки держави.

Виклад основного матеріалу дослідження

Виникнення кредиту пов'язане з тимчасовим вивільненням коштів у одних підприємствах і появою потреби в коштах у інших. Кредити беруть для забезпечення безперервного процесу відтворення виробництва. Проблеми надання, отримання і використання іноземних кредитів різними економічними суб'єктами перебувають у центрі досліджень багатьох вітчизняних вчених-економістів, таких, як: Т. Вахненко, А. Гальчинський, В. Литвицький, В. Колосова, В. Новицький, М. Саблук, С. Трифонов, В. Хорошковський та ін. Механізм та умови надання кредитів Міжнародним валютним фондом Україні досліджували такі вчені, як: І. В. Антоненко, В. Г. Кабанов, М. І. Коренятко, М. В. Савостьяненко, А. О. Шатковська та інші.

Проблема валютного ризику вперше відчутно постала наприкінці 70-х років ХХ століття після підписання Ямайської угоди, відповідно до якої була офіційно здійснена демонетизація золота і введений режим вільного курсоутворення на базі плаваючих валютних курсів – флотинг. Найвищою гостроти ця проблема набула у 80-90-х рр. ХХ ст.

Проблема валютного ризику залишається актуальною і нині. Так за даними Національного Банку України за період із січня 2014 року по березень 2015 року курс гривні до долара США зріс у 2,7 раза (рис. 1).

Міжнародний кредит – це сукупність фінансових відносин, які функціонують на міжнародному рівні, коли позичковий капітал переміщується з однієї країни до іншої. Суб'єктами кредитних відносин на міжнародному рівні є банки, підприємства, держава, населення, міжнаціональні фінансово-кредитні інститути.

У міждержавному регулюванні валютних та кредитних відносин основна роль належить спеціальним міжнародним валютно-фінансовим організаціям, серед яких провідне місце займають: Міжнародний валютний фонд (МВФ); Світовий банк; Міжнародний банк реконструкції і розвитку (МБРР); регіональні банки та валютно-кредитні організації Європейського Союзу (ЄС): Європейський інвестиційний банк (ЄІБ), Європейський фонд валютного співробітництва, Європейський банк реконструкції і розвитку (ЄБРР).

Міжнародний валютний фонд – це міждержавна валютно-кредитна організація, яка виконує функції регулювання, фінансування, нагляду та консультування держав-членів у сфері валютно-фінансових відносин. Наразі Україна співпрацює з МВФ і, як результат, Рада директорів Міжнародного валютного фонду схвалила надання Україні 12,348 SDR (близько \$17,5 млрд або €15,5 млрд) у рамках нової програми розширеного фінансування (Extended Fund Facility, EFF). Нова програма розширеного фінансування базується на комплексній програмі економічних реформ в Україні за підтримки фонду, а також за рахунок додаткових ресурсів з боку міжнародного співтовариства. Ця нова чотирирічна розширена угода ставить за мету підтримати стабілізацію економіки України та набір глибоких політичних реформ, спрямованих на відновлення стійкого зростання в середньотерміновій перспективі, що сприятиме поліпшенню умов та стандартів життя громадян України [10].

Погашення кредиту відбувається за рахунок валютних надходжень від зовнішньоекономічної діяльності, а також за рахунок валюти, що придбана на Міжбанківському валютному ринку України.

Контроль за погашенням кредиту покладається на уповноважений банк, який обслуговує клієнта. Уповноважені банки, яких приваблюють кредитні ресурси від іноземних банків-кореспондентів на термін, більший одного року, повинні мати індивідуальну ліцензію Національного банку України (НБУ).

Головним чинником валютних ризиків є коротко- та довготермінові коливання обмінних курсів, що залежать від попиту й пропозиції валюти на національних і міжнародних валютних ринках. Серед довготермінових чинників коливань валютних курсів передусім необхідно виділити такі: загальна економічна ситуація в країні; політична ситуація; рівень інфляції; стан платіжного балансу; система валютного регулювання, рівень відсоткових ставок.

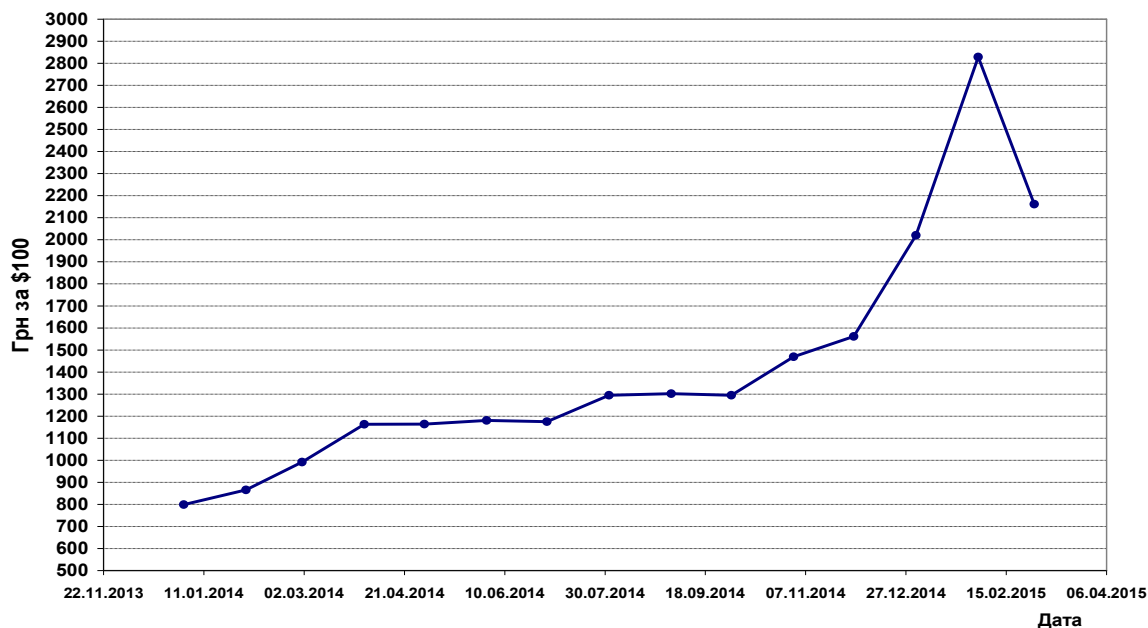

Рис. 1. Курс гривні (за 100 доларів США) [6].

Динаміка рівня відсоткових ставок НБУ наведена на рис. 2.

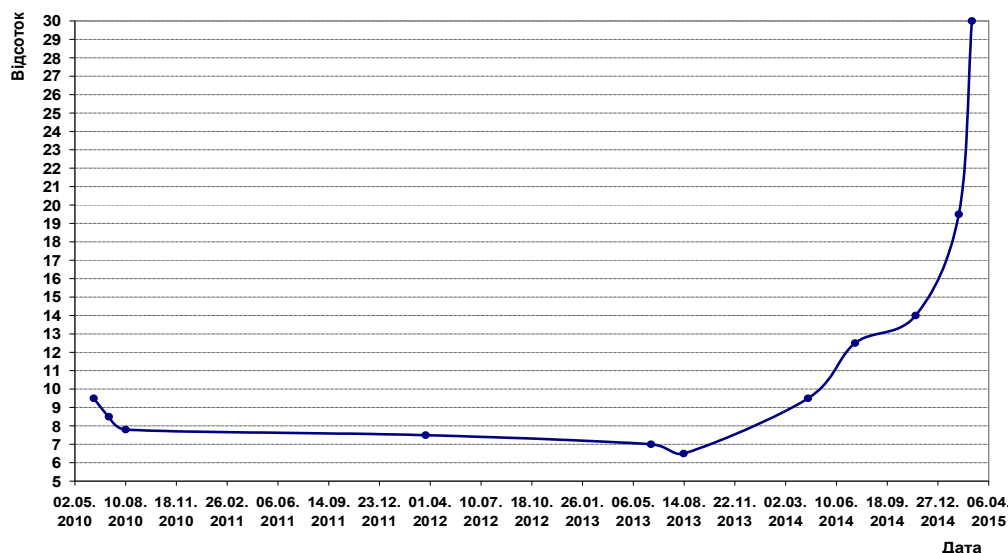

Рис. 2. Рівень відсоткових ставок НБУ [6]

Залежно від форм і видів кредити бувають: банківські; комерційні; державні; лізингові; іпотечні; консорціумні; споживчі; товарні; фінансові; інвестиційні; податкові та ін.

Фінансовий кредит – це кошти, які надаються у позику юридичній або фізичній особі на певний термін для цільового використання та під відсоток банком-резидентом або нерезидентом, що кваліфікується як банківська установа згідно із законодавством країни перебування нерезидента.

Значну роль у міжнародних валютно-кредитних відносинах відіграють фірмові кредити, які

надаються суб'єктом господарювання (фірмою) одній країні суб'єкту господарювання (фірмі) іншої країни. Є три різновиди фірмового кредиту: а) вексельний кредит; б) кредит за відкритим рахунком; в) купівельний аванс.

У 1991 році в Україні теж було створено експортно-імпортний банк – «Укресімбанк». «Укресімбанк» або «Ukreximbank» (повна назва – Публічне акціонерне товариство «Державний експортно-імпортний банк України», скорочено АТ «Укресімбанк») – універсальна кредитно-фінансова установа, 100 % акцій якої належить державі в особі Кабінету Міністрів України. Загальні активи банку станом на 1 січня 2015 року становили 125 млрд грн, за їх розмірами Укресімбанк посідав третє місце серед усіх банків України. За розмірами депозитів юридичних осіб банк займає перше місце [6].

За даними британського журналу The Banker, Укресімбанк посідає одинадцяті позицію в рейтингу найбільших банків Центральної та Східної Європи та 388-у в рейтингу топ-1000 світових банків [8]. Широке визнання міжнародними фінансовими колами професійних підходів у діяльності Укресімбанку сприяло активному залученню іноземних кредитних ресурсів в економіку України.

Факторинг (від англ. Factor – агент, посередник) – різновидність посередницьких операцій, які проводяться банком і спеціальними компаніями, яка представляє собою купівлю грошових вимог експортера до імпортера і їх інкасацію. Експортний факторинг – це продаж права щодо вимоги торговельних боргів. Механізм проведення факторингової операції схематично наведено на рис. 3.

Рис. 3. Схема факторингової операції

Форфейтинг (від франц. «a forfait» – відмова від прав) – це кредитування експортера через придбання векселів або інших боргових зобов'язань. Механізм проведення форфейтингової операції схематично приведено на рис. 4.

Рис. 4. Схема форфейтингової операції

Експортний лізинг – зовнішньоторговельна угода, згідно з якою фірма надає іноземному орендареві устаткування, куплене нею в іншій фірмі у своїй країні. Механізм проведення експортного лізингу схематично зображено на рис. 5.

Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» дає наступне визначення: «Зовнішньоекономічна діяльність – діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, побудована на взаємовідносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами» [3, ст. 1].

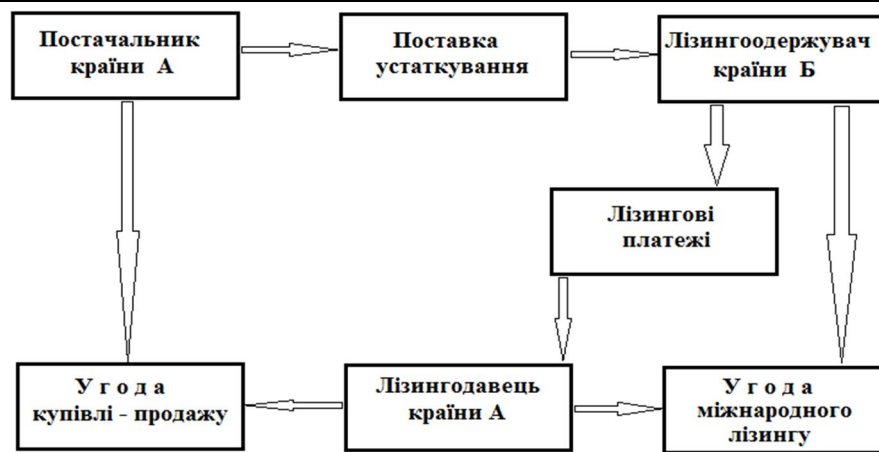

Рис. 5. Схема спрощеної моделі експортного лізингу

До видів зовнішньоекономічної діяльності, які здійснюють в Україні суб'єкти цієї діяльності, належать кредитні та розрахункові операції між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та іноземними суб'єктами господарської діяльності [3, ст. 4].

Зовнішньоекономічний договір (контракт) – матеріально оформлена угода двох або більше суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та їх іноземних контрагентів, спрямована на встановлення, зміну або припинення їх взаємних прав та обов'язків у зовнішньоекономічній діяльності.

Згідно зі статтею 14 Закону України [3]: «Всі суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності мають право: самостійно визначати форму розрахунків по зовнішньоекономічних операціях з-поміж тих, що не суперечать законам України та відповідають міжнародним правилам; безпосередньо брати і надавати комерційні кредити за рахунок власних коштів у діючій на території України валюті та в іноземній валюті як у межах, так і за межами України, самостійно приймати рішення у зазначених питаннях; вільно обирати банківсько-кредитні установи, які будуть вести їх валютні рахунки та розрахунки з іноземними суб'єктами господарської діяльності, користуватись їх послугами, з додержанням при цьому вимог чинних законів України [3, ст. 14].

Відповідно до Закону України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» від 22.03.2012 р. фінансова підтримка малого та середнього бізнесу (МСБ) з боку держави надається з місцевих і державного бюджетів на часткову компенсацію відсоткових ставок, лізингових та факторингових платежів, надання гарантій та поруки за кредитами, надання кредитів на започаткування справи, надання позик на впровадження нових технологій тощо. Фінансова підтримка надається через Український фонд підтримки підприємництва (УФПП) та регіональні фонди, але за розміром і кількістю підтриманих підприємств надана грошова допомога не може мати вплив на доступ МСБ до кредитування [4].

За дослідженнями А. П. Павлюка, за останній рік зроблено конкретні кроки з дерегуляції підприємницької діяльності. Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скорочення кількості документів дозвільного характеру» від 09.04.2014 р. № 1193-VII, скасовано понад 100 дозвільних документів і процедур, заборонено вимагати від суб'єктів господарювання отримання документів дозвільного характеру, які не внесені до Переліку документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності [7].

Прийнятим Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення порядку відкриття бізнесу» від 15.04.2014 р. № 1206-VII внесено зміни до Господарського, Господарсько-процесуального, Цивільного, Цивільного процесуального кодексів, Кодексу України про адміністративне судочинство та низки чинних законів, метою яких є спрощення започаткування бізнесу [7].

Активну роботу в напрямі надання фінансової допомоги і кредитування підприємств України ведуть кілька фінансових установ, серед яких такі структури Світового банку, як Європейський банк реконструкції та розвитку (EBRD) і Міжнародна фінансова корпорація (IFC). Крім цього, активно ведуть свою роботу з надання кредитів діючим підприємствам України Північна екологічна фінансова корпорація (NEFCO), яка здійснює діяльність у ключі реалізації проектів у сфері енергозбереження та захисту довкілля.

На кінець вересня 2012 портфель ЄБРР в Україні нараховував майже 320 проектів із загальним обсягом фінансування 8 млрд євро. Серед реалізованих у секторі промисловості та послуг України виділяється проект компанії «Кроношпан», який був реалізований у секторі лісової промисловості. Фінансування проекту здійснювалося у формі синдикованого кредиту в сумі 89 млн євро. Крім цього, було надано кредит компанії «Церсаніт», яка працює в секторі будівельних матеріалів спільно з

польською стороною, в сумі 20 млн євро. Також за підтримки ЄБРР на активно йде робота по двох програмах у сфері енергетики: USELF (програма фінансування альтернативної енергетики в Україні) та UKEEP (Українська програма підвищення енергоефективності).

При цьому для отримання кредиту по таких програмах необхідно, щоб заходи з енергозбереження здійснювалися безпосередньо на підприємстві, яке подає заявку на кредитування, розмір кредитів може варіюватися від 1 до 15 млн євро. Вартість кредитування – за ринковими ставками, а термін погашення – до 12 років. Для отримання такого фінансування частка вкладень компанії-ініціатора або компанії-девелопера повинна становити 30 % необхідних коштів для реалізації проекту. Загалом процедура залучення фінансових ресурсів шляхом участі у вищезазначених програмах може зайняти 6-8 місяців, і ініціатор проекту повинен розуміти, що до нього висунуть також вимоги щодо фінансової міцності як позичальника. З цією метою обов'язковою умовою залучення ресурсів від ЄБРР є наявність грамотно складеного бізнес-плану та техніко-економічного обґрунтування (ТЕО) по проекту.

У 2012 році було активне кредитування з боку ЄБРР підприємств аграрного сектору України.

Міжнародна фінансова корпорація (IFC) також здійснює кредитування підприємств України. Так важливим аспектом у цьому ключі є кредитування підприємств-експортерів через Глобальну програму торгового фінансування (Global Trade Finance Program). Усього в межах програми IFC надала українським банкам як гарантії торгового фінансування близько \$160 млн. При цьому банками-учасниками цієї програми є такі установи, як «Укресімбанк», «ОТР Банк» і «Райффайзен Банк Аваль».

Українські підприємства – представники МСБ можуть отримати фінансування у формі кредитів на термін від одного до трьох років під 8-12 % річних. Як правило, при торговельному фінансуванні банк звертає увагу на структуру угоди, заставою по якій найчастіше виступає закуповуваний товар. Визначальним фактором для оцінки ризику стає зовнішньоекономічний досвід позичальника, а також надійність його контрагентів. При цьому розмір ліміту встановлюється кредитним комітетом банку і може варіюватися в межах близько 30 % від обсягу річної виручки клієнта.

IFC у 2012 році надала «Credit Europe Bank» кредит у розмірі \$15 млн з метою розширення доступу до фінансування для українських компаній, які впроваджують проекти з поліпшення енергоефективності. Цей кредитний продукт (для підтримки банківського кредитування в енергозбереженні) також спрямований на покращення доступу до фінансування для малих і середніх підприємств України.

Програма «Еко-ефективність» розрахована на муніципальний сектор і проекти, які пов'язані з центральним опаленням або очищенням стічних вод. На промислових підприємствах це можуть бути проекти, пов'язані з модернізацією очисних споруд попереднього очищення стічних вод. У такому випадку розмір кредиту може становити від 100 тис. до 400 тис. євро. При цьому максимальний період повернення позики становить не більше 8 років.

В Україні працює Програма за підтримки KfW (Німецька кредитна установа по відновленню, німецький державний банк – KfW). Програма сприяє розширенню обсягів виробництва, поліпшенню якості та асортименту продукції, підвищенню продуктивності праці та створенню нових робочих місць. Вона спрямована на кредитування суб'єктів господарської діяльності, юридичних та фізичних осіб-підприємців та реалізується з метою сприяння кредитуванню малого та середнього бізнесу (МСБ). При цьому кредити видаються підприємствам переробної промисловості, виробничої сфери, сільського господарства, сфери послуг і торгівлі. Обмеження по виручці від реалізації по підприємствах не передбачені, але одночасно необхідно надати позитивну кредитну історію.

Кредит може бути наданий у сумі від \$25 тис. до \$500 тис. в іноземній або національній валюті у формі невідновлюваної кредитної лінії на термін до 5 років. При цьому сума власного внеску ініціатора проекту повинна складати не менше 20 % від вартості проекту, а основною умовою прийняття в заставу майна є його ліквідність. При подачі на розгляд заявки на кредитування за цією програмою обов'язковою є наявність бізнес-плану або ТЕО проекту, який пропонується профінансувати. Банком-учасником за програмою KfW серед українських банків є «Укресімбанк», де відкрита спеціальна кредитна лінія з метою надання фінансування українським підприємствам. Особливістю цієї програми також є те, що в її межах заборонено фінансувати проекти з високим екологічним ризиком і виробництво, пов'язане з небезпекою для довкілля.

За підсумками 2012 року надана регіональними фондами підтримки підприємництва фінансова допомога МСБ є незначною за розмірами (табл. 1, складена за даними [9]).

Для забезпечення стійкого економічного зростання України, ефективної реалізації економічних реформ важливу роль відіграє інвестиційна діяльність малого та середнього підприємництва [7]. Проведений А. П. Павлюком аналіз засвідчує поступове та неухильне погіршення ситуації у сфері інвестиційної діяльності у 2011-2013 роках.

До середини 2012 року ще зберігалась доволі висока динаміка інвестицій (загальний обсяг освоєних капітальних інвестицій зріс на 8,3 % порівняно з 2011 р., проте таке зростання було значною мірою забезпечене фінансуванням інфраструктурних об'єктів до футбольного Євро-2012), а впродовж другої половини 2012 року інвестиційна активність знизилась. У 2013 році ситуація в інвестиційній сфері

суттєво погіршилась, відбувалось поступове згортання інвестиційної діяльності: обсяг освоєних капітальних інвестицій скоротився на 11,1 % порівняно з попереднім роком (рис. 6, [7]).

Таблиця 1. Регіональні програми підтримки малого підприємництва*

Регіон	Надане фінансування на реалізацію бізнес-проектів, тис. грн	Відшкодування відсотків за кредитами, тис. грн	Кількість МСБ, що отримали відшкодування	Кількість профінсованих бізнес-проектів
АР Крим		273	7	
Вінницька		102	5	
Донецька		450	9	
Запорізька				2
Іванофранківська	1126			1
Київська	438			
Кіровоградська	592			5
Луганська	200	1000	13	2
м. Київ		2000		
Одеська	1180			10
Полтавська	150			2
Рівненська			1	
Харківська	172		1	1
Херсонська				1
Хмельницька	610		1	4
Черкаська	1000			10
Чернівецька		100	1	1
Чернігівська	450	100	3	1

*За даними [9]

За даними групи вчених Національного інституту стратегічних досліджень при Президентові України, протягом 2010-2013 рр. частка малих та середніх підприємств в Україні складала до 6 % від загальної кількості підприємств. Проте внесок малих та середніх підприємств у економіку України за основними показниками діяльності суб'єктів господарювання набув сталості і у сукупності значно перевершив вагу великих підприємств у національному господарстві. Крім того, частка податкових відрахувань у структурі податкових зборів від групи малих та середніх підприємств стрімко зросла з 38,8 % до 49,7 % від загальних обсягів платежів. Водночас податкові надходження від великих підприємств істотно скоротилися з 57 % до 47 %. Це означає, що в умовах зовнішніх викликів, зумовлених наслідками світової фінансово-економічної кризи, середні та малі підприємства спроможні на гнучку виробничу політику і одночасно забезпечують значну зайнятість (46,4 % від усієї зайнятості) на загальному фоні скорочення працівників серед інших підприємств [2].

У 2014 році Публічне акціонерне товариство (ПАТ) «Кредобанк» продовжив кредитування українських підприємств малого та середнього бізнесу. Так у січні-вересні «Кредобанк» надав кредитів для цього сегменту на загальну суму понад 281 млн грн, що майже відповідає показнику за аналогічний період 2013 року. На сьогодні «Кредобанк» залишається одним із небагатьох українських банків, що продовжує активне кредитування малого та середнього бізнесу. У 2014 році найбільш популярними були кредити на поповнення обігових коштів – овердрафти та кредитні лінії, які складають переважну більшість виданих кредитів. «Кредобанк» зміг продовжити кредитування малих та середніх підприємств завдяки виваженій кредитній політиці, індивідуальному підходу до кожного клієнта, швидкості прийняття рішень та лояльних умов – зокрема, кредити на поповнення обігових коштів можна отримати за ставкою від 17,5 % річних», – зазначає директор департаменту клієнтів малого та середнього бізнесу ПАТ «Кредобанк» Ірина Груй. Збереженню активності банку у кредитуванні сприяє потужна ресурсна підтримка стратегічного інвестора – найбільшого банку Польщі «PKO Bank Polski S. A.» Робота з малим та середнім бізнесом є одним із стратегічних пріоритетів «Кредобанку». На сьогодні банк пропонує повний спектр кредитних продуктів для малих та середніх підприємств. За період з 2011 по 2015 рік загальний обсяг кредитів, наданих банком у цьому сегменті, перевищив 1 мільярд гривень [5].

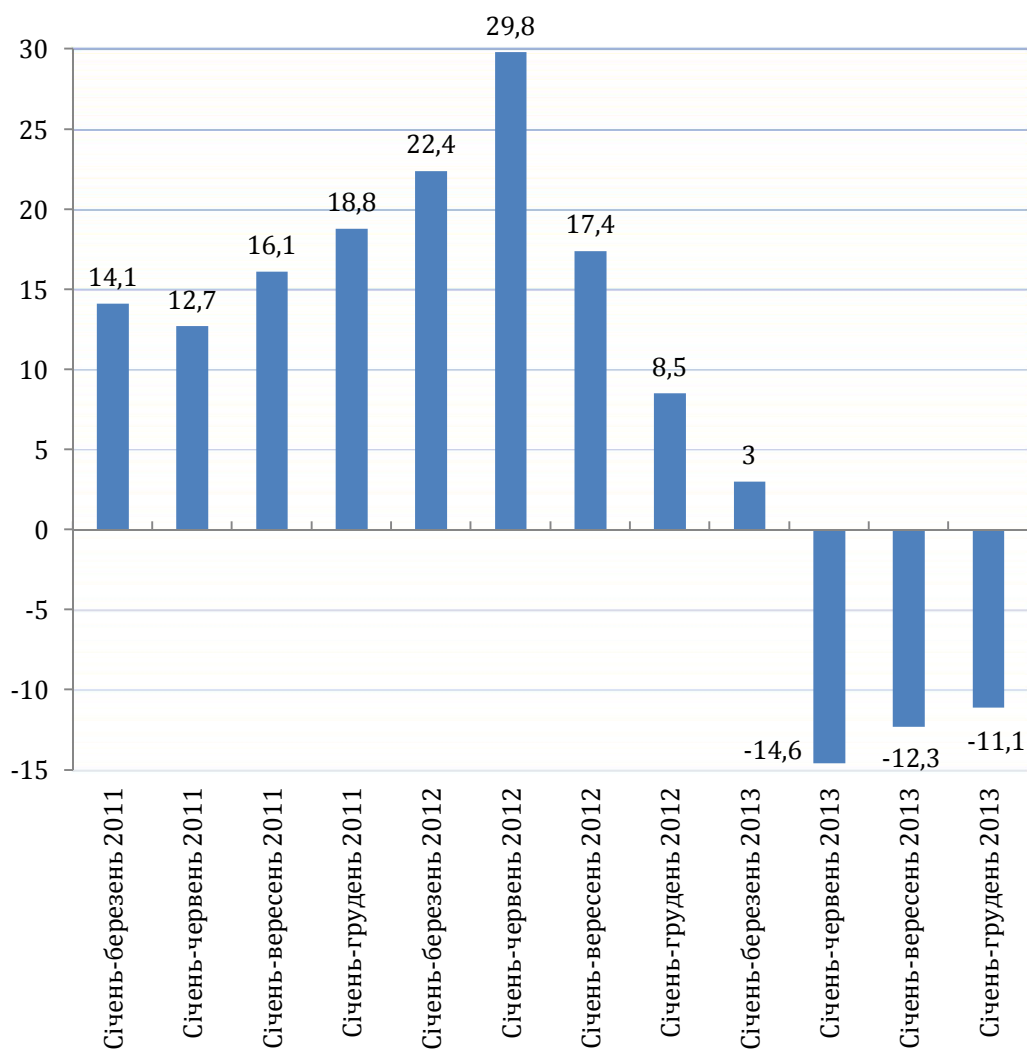

Рис. 6. Динаміка освоєних капітальних інвестицій, 2011-2013 рр., у відсотках до відповідного періоду попереднього року*

*За даними [7]

У 2014 році Банк «Глобус» відновив роботу в напрямку кредитування юридичних осіб. Для цього були затверджені оновлені умови програми кредитування юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців «Овердрафт». Овердрафт надається під відсоткову ставку від 25 % до 27 % річних винятково для покриття касових розривів – поповнення обігових коштів на термін до одного року з можливістю дострокового погашення заборгованості без застосування штрафних санкцій [1].

У 2015 році банки суттєво посилити вимоги до аграрних підприємств – позичальників з сегменту малого та середнього бізнесу. Портфель кредитів «Укресімбанку» для МСБ становить 2 млрд грн. Реальна ставка кредитування агросектору становить 23,5 %. Її можна зменшити завдяки державній програмі компенсації кредитних ставок (до 13 % річних). Але держава постійно запізнюється з прийняттям цього рішення. У результаті фермери просто не встигають отримати кошти, навіть якщо вони виділені. Так у 2014 році з 250 млн грн, виділених на ці цілі «Укресімбанком», було освоєно не більше 100 млн грн. Агросектор, поряд з проектами з енергозбереження, вважається одним з основних напрямків кредитування. Нині кредитується тепличні господарства, у тому числі при заміні газових котлів на твердопаливні. «Укресімбанк» також фінансує будівництво елеваторів, інші потужності для зберігання сільськогосподарської продукції, яких у країні поки не вистачає. Рослинництво, особливо виробництво олійних культур, теж досить успішно фінансується. Окрему перевагу мають бізнеси, орієнтовані на експорт і здатні генерувати валюту. Наприклад, «Укресімбанк» видав кредит компанії з розведення норки. Підприємство вже на етапі зав'язки чергового стада продає тварин за кордон, тобто має валютну виручку [11].

Щоб знайти кошти для селян, які не мають можливості взяти гроші в банку, керівник напрямку «Розвиток фінансування малих і середніх виробників» проекту USAID «Агроінвест» Наталія Ліщитович

пропонує нетрадиційні способи фінансування: за допомогою іноземних кооперативів та вітчизняних кредитних спілок. Перша ідея полягає в тому, щоб звести, наприклад, голландський кооператив з українським підприємством та організувати співпрацю на взаємовигідній основі. Спрощено схема виглядає так: іноземна компанія, у якої немає можливості розширювати посівні площі і штат співробітників, може збільшити своє виробництво за рахунок земель і працівників українського партнера. Зарубіжні партнери можуть застосувати в Україні свої ефективні агротехнології, попутно навчаючи місцевий персонал передовим методам господарювання і на перших порах – повністю викуповувати отриману продукцію. Другий спосіб – залучити кошти кредитних спілок. Було відібрано серед 600 українських кредитних спілок близько 50 компаній, які добре знають кожного сільськогосподарського виробника. Їхній ресурс від 30 млн грн до 90 млн грн. Тільки їм треба законодавчо дозволити стати фінансовими операторами, бо зараз кредитні спілки не можуть кредитувати юридичних осіб, тому фермерів кредитні спілки фінансують як фізичних осіб [11].

Висновки та перспективи подальших розвідок

Використання міжнародних валютних кредитів малими та середніми підприємствами України є одним з найбільш привабливих інструментів фінансового ринку України, який сприяє подоланню дефіциту фінансування, загальному оздоровленню фінансового стану суб'єктів господарювання та підвищенню рівня економічної безпеки держави загалом.

Роль міжнародних фінансових організацій, фондів і банків на сьогодні в Україні зростає. Завдяки вливанням фінансових ресурсів таких структур, як ЄБРР, МФК, НЕФКО, KfW, здійснюється підтримка різних галузей і секторів економіки України і підприємств малого і середнього бізнесу зокрема.

Отже, регулювання й підтримка малого та середнього підприємництва полягає здебільшого в розробці відповідної законодавчої й нормативної бази, організації спеціальних органів підтримки, розширенні доступу до фінансових ресурсів і інновацій, забезпеченні повної й своєчасної інформації, організації навчання працівників. Зазначене щодо розробленої діяльності приведе до перетворення середнього та малого бізнесу в потужний сектор економіки України.

Список літератури

1. Банк «Глобус» оновив умови овердрафтної програми для малого та середнього бізнесу. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.globusbank.com.ua/uk/bank_globus_obnovil_usloviya_overdraftnoy.
2. Бережний, Я. В. – Передумови та пріоритети реформування державної політики розвитку підприємництва в Україні. Аналітична доповідь / [Я. В. Бережний, З. С. Варналій, Т. Г. Васильців, Д. В. Ляпін, О. О. Молдован, Д. С. Покришка] – Нац. інститут страт. досліджень при Президентові України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1700/>.
3. Про зовнішньоекономічну діяльність [Електронний ресурс] : закон України від 16 квітня 1991 року № 959-ХІІ (з наступними змінами і доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 29. – Ст. 377. . – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/959-12/>.
4. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні [Електронний ресурс]: закон України від 22.03.2012 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 3, ст. 23). – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>.
5. Кредобанк продовжує кредитувати малий та середній бізнес [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kredobank.com.ua/news/10375.html#.VQa2yaCa-m4>
6. Облікова ставка Національного банку України. Національний Банк України [Електронний ресурс] – Режим доступу – <http://www.bank.gov.ua>.
7. Павлюк, А. П. Щодо ризиків і перспектив активізації інвестиційної діяльності в Україні. Аналітична записка [Текст] / А. П. Павлюк. Нац. інститут страт. досліджень при Президентові України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1550/>.
8. Рейтинг найбільших банків Центральної та Східної Європи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://finance.bigmir.net/kredit_depozit/.
9. Руських, К. Чи кредитуватимуть банки малий та середній бізнес? Огляд банківського кредитування МСБ та державної політики. Проект «Популярна економіка: моніторинг реформ» «Open Society Foundations». (№ 12). 4.07.2013 р.
10. Совет директоров МВФ одобрил выделение Украине \$17,5 млрд по программе EFF [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://interfax.com.ua/news/economic/254519.html>.
11. Українське село готові кредитувати європейські кооперативи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://news.finance.ua/ua/news/~/344988>.

References

1. Bank «Globus» onovyyv umovy overdaftnoi programy dlya malogo ta serednogo biznesu. (n.d.). Retrieved from: http://www.globusbank.com.ua/uk/bank_globus_obnovil_usloviya_overdraftnoy.
2. Beregniy, Ya. V., Varnaly, Z. S., Vasylyciv, T. G., Lyapin, D. V., Moldovan, O. O., Pokryshka, D. S. (n.d.). *Peredumovy ta priority reformuvannya dergavnoi polityky rozvytku pidpryemnytva v Ukraini. Analychna dopovod* / Retrieved from: <http://www.niss.gov.ua/articles/1700/>.
3. Zakon Ukrainy «Pro zovnishnyoeconomichnu diyalnist» vid 16 april 1991 roku № 959-XII (z nastupnyimi zminamy i dopovnenniyamy) (1991). *Vidomosti Verhovnoi Rady Ukrainy*, 29, 377. Retrieved from: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/959-12/>.
4. Zakon Ukrainy «Pro rozvitok ta dergavnu pidtrymku malogo ta serednyogo pidpryemnytva v Ukrainy» vid 22.03.2012 r. (2012). *Vidomosti Verhovnoi Rady Ukrainy* 3, 23). Retrieved from: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>.
5. Kredobank prodovgue kredyvaty mali ta serednyi biznes. (n.d.). Retrieved from: <http://www.kredobank.com.ua/news/10375.html#.VQa2yaCa-m4>.
6. Oblikova stavka Nazionalnogo banku Ukrainy. *Nazionalny bank Ukrainy*. (2015). Retrieved from: <http://www.bank.gov.ua>
7. Pavlyuk A. P. (n.d.). *Shodo ryzykiv i perspektiv aktivizachii investyziynoi diyalnosti v Ukraini. Analychna zapiska*. Retrieved from: <http://www.niss.gov.ua/articles/1550/>.
8. *Reiting naibilshih bankiv Centralnoi ta Shidnoi Europy* (2014). Retrieved from: http://finance.bigmir.net/kredit_depozit/.
9. Ruskich, K. (2013). *Chy kredyvatimut banky mali ta serednyi biznes? Oglyad bankivskogo kredyvatannya MSB ta dergavnoi polityky. Proekt «Popularna ekonomika: monitoring reform» «Open Society Foundations»*, 12. 4.07.2013.
10. *Sovet dyrektorov MVF odobril vydelenie Ukrainy \$17,5 billion po programe EFF*. (2014). Retrieved from: <http://interfax.com.ua/news/economic/254519.html>.
11. *Ukrainske selo gotovi kredyvaty europeiski kooperatyvy*. (2014). Retrieved from: <http://news.finance.ua/ua/news/~/344988>.

Стаття надійшла до редакції 25.03.2015 р.